

Наталија ЖИВКОВИЋ*

Докторандкиња, Правни факултет
Универзитета у Београду

УДК 343.144

DOI: <https://doi.org/10.22182/apdn.342019.8>

Оригинални научни рад

СТАВОВИ УЧЕСНИКА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА О ПРАВНОМ ДЕЈСТВУ СПОРАЗУМА О ПРИЗНАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА**

- Сажетак -

У пракси наших судова уочена је тенденција да се пресуда на основу споразума о признању кривичног дела користи као доказ у кривичним поступцима који се воде против других окривљених. На тај начин проширује се правно дејство споразума о признању кривичног дела. Судије, тужиоци и браниоци заузимају различите ставове по том питању. Стога је циљ овага рада да прикаже, из њиховог угла гледања, до каквих проблема у пракси долази коришћењем наведене пресуде као доказа. У ту сврху аутор је спровео анкету међу судијама, тужиоцима и браниоцима чије резултате презентује у овом раду. Поред тога, у исту сврху, приказана је и анализирана судска пракса и став ВКС-а. На крају рада, аутор указује на могуће узроке различитих ставова судија, тужилаца и бранилаца, а који се пре свега тичу њихових опречних функција у кривичном поступку.

Кључне речи: споразум о признању, пресуда, доказни значај, судска пракса, анкета.

* Електронска адреса ауторке: nataly.zivkovic@gmail.com

** Мањи део овога рада преузет је из приступног рада под називом “Правно дејство споразума о признању кривичног дела” који је ауторка одбранила на Правном факултету Универзитета у Београду, а који је прихваћен за објављивање у часопису Годишњак Факултета безбедности 2019.

1. УВОД

Преговарање о признању кривице састоји се од размене погодности које даје тужилаштво у замену за акт самооптуживања од стране окривљеног.¹ Споразум о признању кривичног дела представља сагласност воља тј. својеврсну нагодбу јавног тужиоца и окривљеног о постојању кривичног дела на страни окривљеног, што подразумева договор о правној квалификацији и чињеничном опису, и санкцији за то дело. Главни мотив окривљеном за закључење овог споразума јесте блажа санкција од оне коју би добио да се против њега води редовни кривични поступак.² Са друге стране, корист од овакве “сарадње” за јавног тужиоца огледа се у значају који исказ окривљеног има за поткрепљивање навода оптужбе.³

Према В. Бајовић “правно дејство споразума о признању кривичног дела огледа се у могућности доношења пресуде (а самим тим и изрицања и извршења кривичне санкције према окривљеном) и без вођења редовног кривичног поступка”.⁴ У пракси наших судова, уочава се тенденција да се пресуда на основу споразума о признању користи као доказ у другим кривичним поступцима који се воде против других окривљених. На тај начин проширује се правно дејство споразума о признању кривичног дела. По том питању не постоји консензус међу судијама, тужиоцима и браниоцима, што закључујемо на основу анализе судске праксе.

У овом раду питање коришћења наведене пресуде као доказа неће бити разматрано са теоријског аспекта, већ је циљ рада да презентовањем резултата упитника прикаже ставове које судије, тужиоци и браниоци заузимају по овом питању, као и то

¹ Albert Alschuler, “Plea Bargaining and Its History”, *Columbia Law Review* vol. 79, n° 1, 1979, str. 3.

² Додатни мотив окривљеном за закључење споразума може бити потреба да се избегне неизвесност и nelaгодност коју са собом носи вођење кривичног поступка, као и да се избегну трошкови кривичног поступка, односно немогућност да се снесе такви издаци. – Veljko Delibašić, „Plea Agreement“, u zborniku: *International Scientific Conference “Archibald Reiss Days” Thematic Conference Proceedings Of International Significance* vol. III (priredila Dragana Kolarić), Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2014, str. 264.

³ Горан Илић et al., *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд, 2018, стр. 817.

⁴ Вања Бајовић, „Правна природа и правно дејство споразума о признању кривичног дела“, *Правни живот*, Удружење правника Србије, Београд, бр. 9/2015, том I, стр. 677.

да се укаже на разлоге због којих долази до размимоилажења у њиховим мишљењима. Укратко, напоменимо само да су у теорији углавном заступљена мишљења да није правилно пресудом по основу споразума о признању кривичног дела доказивати чињенице у другом кривичном поступку. Како то М. Шкулић наводи “из саме чињенице да је у Законику о кривичном поступку паралелно уређено постојање више врста страначких споразума... произлази да се споразумом о признању кривичног дела не могу остваривати они интереси који се могу постићи једино споразумом о сведочењу. Супротна пракса се своди на својеврсно “изигравање” законског решења и представља крупно одступање од начела правичног вођења кривичног поступка.”⁵

2. СЛУЧАЈ ИЗ ПРАКСЕ

Ради уочавања суштине проблема и разлика у ставовима излажемо један репрезентативан случај из праксе.

Лицу С.Б., као и још 11-орици саокривљених стављено је на терет да је као припадник организоване криминалне групе проналазио стране држављане – мигранте, заинтересоване за прелазак државне границе, у циљу стицања финансијске користи. С.Б. је осуђен за извршење кривичног дела недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи из члана 350 КЗ-а ст. 4 у вези са ст. 2. Првостепени суд је у доказном поступку изводио као доказ пресуде донете по основу споразума о признању кривичног дела за лица К.Ј., В.Б., П.Д. и О.А. Виши суд у Београду је у пресуди констатовао да су неке чињенице потврђене тим пресудама, док је на једном месту у образложењу пресуде експлицитно наведено да је постојање организоване криминалне групе утврђено наведеним пресудама донетим по основу споразума о признању кривичног дела. При томе је у току поступка предлог одбране да се лице В.Б. и друга лица која су склопила споразуме испитају на главном

⁵ Милан Шкулић, „Докази и доказни поступак на главном претрес“, у зборнику: *Главни претрес и суђење у разумном року – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени* (приредили: Станко Бејатовић, Иван Јовановић), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2015, стр. 213-214. Став да није правилно пресудом по основу споразума о признању кривичног дела доказивати чињенице у другом кривичном поступку заузимају и В. Бајовић и В. Делибашић, о томе опширније Вид. Вања Бајовић, „Правна природа и правно дејство споразума о признању кривичног дела“, нав. дело, стр. 677-684 и Вељко Делибашић, *Споразуми јавног тужоца и окривљеног*, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, Нови Сад, 2015, стр. 61-69.

претресу као сведоци на околност постојања организоване криминалне групе одбијен под образложењем да исто лице не може у оквиру истог кривичног поступка имати и својство окривљеног и својство сведока.

На првостепену пресуду одбрана је уложила жалбу истичући да је С.Б. поступао самостално односно у саизвршилаштву, а да није био члан никакве, а поготово не организоване криминалне групе, да је постојање организоване криминалне групе утврђено доказом на коме се пресуда не може заснивати – пресудом по основу споразума о признању кривичног дела лица В. Б., кога окривљени С.Б. никада у животу није ни видео ни чуо, те да је таква пресуда производ преговора, односно прагматична одлука тужилаштва и лица В.Б. У жалби је такође истакнуто да је одбрани ускраћено уставно и законско право да поставља питања лицу В.Б. из чијег исказа, односно споразума тј. пресуде се утврђује нека чињеница. Пресудом Апелационог суда у Београду одбијена је жалба као неоснована и потврђена је првостепена пресуда уз образложење да “наведене пресуде донете по основу споразума о признању кривичног дела нису пуки споразум, да представљају доказ, који је првостепени суд правилно ценио у склопу са свим осталим доказима, не заснивајући притом своју одлуку само на пресудама којима је прихваћен споразум о признању кривичног дела, а утврђујући из истих искључиво чињенице које се и односе само на лица која су тај споразум закључила”. Наведеном пресудом Апелационог суда такође је потврђен став да се лица осуђена пресудом по основу споразума о признању кривичног дела не могу испитати као сведоци да не би у истом поступку имали и својство окривљеног и својство сведока.⁶

Дакле на изложеном примеру уочавамо да је спорно следеће. Прво, да ли се пресудом по основу споразума о признању могу доказивати чињенице у другом кривичном поступку који се води против другог окривљеног и друго, да ли се лице које је закључило споразум може испитати на главном претресу у другом кривичном поступку у својству сведока.

⁶ Пресуда Вишег суда у Београду, посебно одељење за организовани криминал бр. К По1 37/2012 од 12.02.2014. и пресуда Апелационог суда у Београду, посебно одељење за организовани криминал бр. Кж1 По1 22/14 од 06.02.2015.

3. РЕЗУЛТАТИ УПИТНИКА

Током месеца марта 2019. спроведена је анонимна анкета међу 11 судија кривичног одељења Апелационог суда у Београду и Вишег суда у Београду, 22 тужиоца Апелационог јавног тужилаштва у Београду, Вишег јавног тужилаштва у Београду и Тужилаштва за организовани криминал и 10 бранилаца. Циљ спровођења анкете био је да прикаже, из њиховог угла гледања, до каквих проблема у пракси долази коришћењем пресуде по основу споразума о признању кривичног дела као доказа у другом кривичном поступку.

Судије, јавни тужиоци и браниоци су одговарали на следећа питања. Да ли сматрате да је правилно да се сам споразум о признању кривичног дела који је закључио један окривљени, изводи као доказ у кривичном поступку који се води против другог окривљеног? Да ли сматрате да је правилно да се из изреке пресуде донете по основу споразума о признању кривичног дела одређене чињенице узму као утврђене у кривичном поступку који се води против другог окривљеног? Напишите за које чињенице сматрате да се могу преузети у другом кривичном поступку, а за које чињенице да се не могу преузети у другом кривичном поступку из пресуде донете по основу споразума о признању кривичног дела. Да ли сматрате да узимањем као утврђених одређених чињеница из изреке пресуде донете по основу споразума о признању кривичног дела у кривичном поступку који се води против другог окривљеног, може доћи до одступања од одређених кривичнопроцесних начела или права тог окривљеног. Која кривичнопроцесна начела или права окривљеног могу бити повређена у датој ситуацији? Да ли сматрате да је правилно дозволити да се у ситуацији када се пресуда донета по основу споразума о признању кривичног дела изводи као доказ у кривичном поступку који се води против другог окривљеног, тај окривљени који је закључио споразум о признању кривичног дела, позове на главни претрес да би дао исказ на околности наведене у споразуму. Да ли се у том случају треба позвати у својству окривљеног или у својству сведока?

Анализирајући резултате упитника, дошли смо до следећих закључака и резултата.

На праксу судова да користе пресуду по основу споразума о признању кривичног дела као доказ у другом кривичном поступку против другог окривљеног, браниоци негативно реагују истичући да се на тај начин нарушавају основна права окривљеног. Браниоци се противе пракси судова да се одређене чињенице узимају као већ утврђене тј. доказане будући да потичу из правоснажне пресуде, или да се узима да пресуда на основу споразума о признању кривичног дела уз друге доказе подупире постојање одређених чињеница. Такође сматрају да се окривљени који није учествовао у закључењу наведеног споразума доводи у знатно неповољнији положај јер није имао прилику да расправља о тим чињеницама.

Сви анкетирани браниоци су изнели став да није правилно да се пресуда донета по основу споразума о признању кривичног дела уопште изводи као доказ у кривичним поступцима против других окривљених, као и да није правилно било коју чињеницу преузети као утврђену из наведене пресуде. Као разлог за наведени став браниоци су навели да би таквом праксом дошло до повреде начела контрадикторности и права окривљеног да расправља о одлучним чињеницама, кршења претпоставке невиности, права на правичан поступак, начела непосредности и једнакости оружја.

За разлику од бранилаца, сви тужиоци осим једног су изнели став да се одређене чињенице из пресуде по основу споразума о признању кривичног дела могу преузети као утврђене у кривичном поступку који се води против другог окривљеног. Овакав став јавних тужилаца, по нашем мишљењу произлази пре свега из њихове тежње да се обезбеди осуда окривљеног. Разлике у ставовима тужилаца своде се на круг чињеница које могу бити доказане пресудом донетом по основу споразума о признању кривичног дела.

Неки тужиоци сматрају да се све чињенице из изреке наведене пресуде могу преузети као утврђене, док су други изнели различите ставове и то: да се могу преузети чињенице у погледу места извршења, времена извршења и учесника кривичног дела; да се не могу преузети чињенице које се односе на радње другог окривљеног; да се може преузети чињеница да је организована криминална група постојала и да је деловала; да се може преузети чињеница да се десио догађај, да има елемената кривичног дела; да се чињенице утврђене пресудом по основу споразума о признању

кривичног дела морају довести у везу са другим доказима; да се не може преузети оно што се односи на кривичну одговорност лица које није потписало споразум; да се Тужилаштво за организовани криминал залаже за праксу преузимања чињеница из пресуде по основу споразума о признању кривичног дела итд. На питање да ли се преузимањем чињеница повређују нека права окривљеног или се на тај начин одступа од неких кривичнопроцесних начела, 16 тужилаца је негативно одговорило, док су остали изнели став да на тај начин долази до повреде права на одбрану и одступања од начела контрадикторности тј. расправности.

За разлику од тужилаца и бранилаца, који у оквиру професије заузимају готово јединствен став, мишљења судија су подељена. Шесторо судија сматра да пресуда по основу споразума о признању кривичног дела може бити доказ у кривичном поступку који се води против другог окривљеног, док је 5 судија против тога. Када је у питању узимање као утврђених чињеница из наведене пресуде, мишљења су такође подељена.

Троје судије се изјаснило да се чињенице могу преузимати из наведене пресуде, двоје судија је рекло да то није правилно, док су шесторо судија изнели став да зависи које су чињенице у питању наводећи следеће: могу се преузети само чињенице које указују да је неко кривично дело извршено, а не и чињенице које се односе на окривљеног коме се тек суди; може се преузети време извршења кривичног дела, место извршења кривичног дела, радња учиниоца који је закључио споразум, висина штете и слично; може се преузети да је кривично дело извршено уз учешће осуђеног по споразуму, а не могу се преузети у делу којим се непосредно терети окривљени у другом поступку; све чињенице осим исказа окривљеног се могу преузети; могу се преузети само мање важне чињенице које нису директно везане за признање, а ни за трећа лица.

Када је у питању могућност да се лице које је закључило споразум о признању кривичног дела испита на главном претресу у кривичном поступку против другог окривљеног, резултати упитника су следећи.

Од 11 анкетираних судија 9 судија се изјаснило да не треба дозволити да се лице које је склопило споразум о признању

кривичног дела испита као сведок у другом кривичном поступку, наводећи следеће: члан 406 ЗКП-а то не дозвољава; окривљени не може у истом кривичном поступку имати два својства; губи се смисао института; пресуда на основу споразума представља специјалну врсту пресуде по признању, суд је био у обавези да провери да ли признање у споразуму одговара доказима у списима и тек онда споразум прихвати, сходно томе није потребно посебно изјашњење; он је свој исказ већ дао након упозорења на последице итд.

Сви анкетирани браниоци сматрају да лице које је склопило споразум о признању кривичног дела треба да се испита као сведок и то из следећих разлога: како би окривљени имао прилику да расправља о чињеницама које су предмет споразума; како би лице које је склопило споразум могло да се изјасни о радњама другог окривљеног; како би окривљени могао да доведе у питање кредибилитет пресуде по основу споразума о признању кривичног дела као доказа; зато што приликом закључења споразума о признању кривичног дела окривљени не мора да говори истину; зато што према ЗКП-у окривљени има право да поставља питања сваком лицу које га терети.

Са друге стране, готово сви тужиоци су супротног става, односно сматрају да се лице које је закључило споразум о признању кривичног дела не треба испитивати као сведок у другом кривичном поступку због следећих разлога: да не би имао у истом поступку улогу и окривљеног и сведока; зато што то није потребно; зато што би као сведок имао дужност да говори истину, а као окривљени који је потписао споразум може да призна и нешто што није истина; споразум је доказ, непотребно је поново саслушавати окривљеног јер је већ дао одбрану поводом које је закључен споразум итд.

4. СТАВ ВКС-А И СУДСКА ПРАКСА

Из судске праксе, као одраз ставова које заступају одређене судије, издвајамо следеће.

Врховни касациони суд је у пресуди утврдио да је суд “извео дозвољен доказ упознавање на главном претресу са садржином исправа – правоснажна пресуда донета против другог

окривљеног на основу споразума о признању кривичног дела. Дакле, овај суд налази да је суд у доказном поступку извео доказ на коме се по одредбама ЗКП-а пресуда може заснивати, те да није учињена битна повреда одредаба кривичног поступка”.⁷ Дакле, ВКС изричито наводи да пресуда на основу споразума представља доказ на коме се пресуда може заснивати, а при томе се не изјашњава о кругу чињеница које могу бити доказане овом пресудом, у смислу да се овом пресудом не могу доказивати радње другог окривљеног, или бар да се такве чињенице не могу искључиво или у одлучујућој мери заснивати на пресуди донетој на основу споразума о признању кривичног дела.

Поред тога, Врховни касациони суд, на седници кривичног одељења, заузео је став да се саоптужени, сада осуђени који је закључио споразум о признању кривичног дела, не може позвати на главни претрес и саслушати нити испитивати у својству сведока у другом кривичном поступку него треба применити одредбу чл. 406 ст. 1 тач. 5 ЗКП-а у погледу упознавања са садржином записника о ранијим исказима.⁸

Пресудом Апелационог суда у Београду утврђено је да “правилно првостепени суд у образложењу побијане пресуде налази да остале чињенице које не обухватају субјективне и објективне елементе кривичног дела за која су лица која су сачинила споразум о признању кривичног дела оглашена кривим, а које се користе у неком другом кривичном поступку, морају у сваком случају бити поткрепљене и другим доказима, а не само садржином пресуде донете након усвојеног споразума о признању кривичног дела”. Надаље суд истиче да “правна природа споразума о признању кривичног дела као и чињеница да окривљени има право да у кривичном поступку говори истину, али и право окривљеног да не говори истину зарад одређених бенефита, најчешће блаже казне, обавезује суд да у поступку који се води против било ког окривљеног кривицу окривљеног поткрепи и утврди другим доказима осим пресудама донетим након усвајања споразума о признању кривичног дела”.⁹

⁷ Пресуда Апелационог суда у Београду бр. Кж1 По1 24/13 против које је уложен захтев за заштиту законитости, а о коме је одлучено у пресуди ВКС-а бр. Кзз ОК 8/2014 од 22.05.2014.

⁸ Став је утврђен на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда одржаној 31. марта 2014.

⁹ Пресуда Апелационог суда у Београду, посебно одељење за организовани криминал бр.

Из свега наведеног може се закључити да суд, свестан чињенице да је споразум прагматична одлука окривљеног и тужиоца, заузима став да се могу сматрати утврђеним чињенице које чине објективне и субјективне елементе кривичног дела за које је лице које је склопило споразум оглашено кривим, док у погледу осталих чињеница пресуда по основу споразума о признању кривичног дела може бити доказ, али такве чињенице морају бити поткрепљене и другим доказима. Под осталим чињеницама, логички протумачено, суд подразумева и радње других окривљених. У погледу оваквог тумачења, проблем представља околност да су радње окривљених често тесно испреплетане, те да их је тешко посматрати потпуно изоловано једне од других.

5. РАЗЛИЧИТИ ИНТЕРЕСИ – РАЗЛИЧИТИ СТАВОВИ

Разлог дијаметрално различитих ставова учесника кривичног поступка по питању коришћења пресуде по основу споразума о признању кривичног дела као доказа у другом кривичном поступку, лежи у њиховим супротстављеним интересима.

Према Законнику о кривичном поступку - ЗКП¹⁰ терет доказивања оптужбе је на јавном тужиоцу, а он уједно представља странку која је дужна да прикупља и доказе који терете окривљеног и оне који иду окривљеном у прилог. Тако се у теорији истиче да јавни тужилац и није класична странка већ нека врста (пара)странке.¹¹ Међутим, с обзиром на то да се јавни тужилац као државни орган више не усмерава на официјелно утврђивање истине нема никаквих гаранција да ће истрага коју он води бити непристрасна. Другим речима, одредба која обавезује јавног тужиоца да с једнаком пажњом испита чињенице које терете окривљеног и оне које му иду у прилог, постаје сасвим релативизована и обесмислена и у пракси ће веома тешко бити

Кж1 По1 18/14 од 10.10.2014.

¹⁰ Законик о кривичном поступку - ЗКП, *Службени гласник РС*, бр.72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.

¹¹ Claus Roxin, *Strafverfahrensrecht*, Verlag C. H. Beck, München, 1997, стр. 87 – 88 наведено према Милан Шкулић, Горан Илић, *Нови Законик о кривичном поступку Србије: Реформа у стилу "један корак напред – два корака назад"*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2012, стр. 49.

поштована.¹² Основна контрадикторност у положају јавног тужиоца огледа се у томе што се од јавног тужиоца са једне стране очекује да буде “непристрасни” прикупљач доказа у истрази, а затим се од истог тужиоца очекује да буде “активни” борац у доказном надметању на главном претресу како би доказао своју оптужбу!¹³ Стога је за јавног тужиоца, чији је задатак да разјашњава кривична дела, важније да докаже да је окривљени крив него да је невин и лажно оптужен.¹⁴ У ту сврху, јавни тужилац ће тежити да користи сва доказна средства која су му на располагању, па и пресуду по основу споразума о признању кривичног дела.

„Одбрана представља другу страначку функцију у кривичном поступку, која је корелативна кривичнопроцесној функцији оптужбе.“¹⁵ Окривљеног штити претпоставка невиности, терет доказивања је на тужиоцу, а “принцип једнакости оружја као конститутивни елемент права на правично суђење претпоставља да окривљени не сме бити ускраћен у својим темељним процесним правима у односу на тужиоца”¹⁶. Међутим, једнакост оружја у кривичном поступку не може никада бити потпуна јер са једне стране имамо окривљеног, а са друге стране јавног тужиоца иза кога стоји репресивни државни апарат који му пружа финансијску и логистичку подршку како би у јавном интересу ефикасно

¹² Милан Шкулић, Горан Илић, *Нови Законик о кривичном поступку Србије: Реформа у стилу “један корак напред – два корака назад”*, нав. дело, стр. 59.

¹³ Вања Бајовић, “Положај суда и тужилаштва у новоусвојеном расправном моделу кривичног поступка”, у зборнику: *Реформа кривичног права* (приредио: Горан Илић), Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Копаоник, 2014, стр. 160.

¹⁴ John Jackson, “Two Methods of Proof in Criminal Procedure”, *The Modern Law Review* vol. 51, n° 5, 1988, str. 559. У САД-у, где је заступљен чисто расправни модел поступка, тужиоци се бирају на општим непосредним изборима, а успех им се мери по броју осуђујућих пресуда и тежини изречених казни. Да би био поново изабран тужилац мора да буде оштар у борби против криминалитета и суров у предлагању казни, а неретко се истиче и да политички фактор понекад има пресудан значај на његове одлуке. – Susanne Walther, “The Position and Structure of the Prosecutor’s Office in the United States”, *European Journal of Crime Criminal Law and Criminal Justice* vol. 8, n° 3, 2000, стр. 286-289 наведено према Вања Бајовић, “Положај и овлашћења тужиоца у САД-у”, Бранич бр. 1, Адвокатска комора Србије, Београд, 2009, стр. 142.

¹⁵ Милан Шкулић, *Кривично процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018, стр. 121.

¹⁶ Југослав Тинтор, „Одбрана као страна у поступку у тужилачкој истрази (анализа новог ЗКП Србије)”, у зборнику: *Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени* (приредили: Иван Јовановић и Ана Петровић-Јовановић), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2014, стр. 243-244.

извршио функцију оптужбе.¹⁷ У сваком случају, окривљеном мора бити омогућено да доведе у питање кредибилитет доказа који се изводе на предлог тужилаштва. С обзиром на то да је терет доказивања на тужиоцу, када је постојање неке чињенице спорно, а о тој чињеници нема других доказа осим пресуде по основу споразума о признању кривичног дела или бар нема довољно “јаких” доказа о тој чињеници, онда одбрани свакако иде у прилог да суд одбије доказни предлог тужилаштва да се прочита наведена пресуда.

На крају, суд представља непристрасу страну у поступку. Уз одређене изузетке доказно је пасиван, а његов задатак је да пресуди која страна је била јача у “доказном двобоју”. Иако је доказна иницијатива на странкама, а суд више не обавезује начело утврђивања материјалне истине, суд и даље сноси одговорност за потпуно и правилно утврђено чињенично стање јер би супротно представљало разлог за жалбу. М. Дамашка напомиње да с обзиром на то да судија нема, као што је традиционално имао, руководећу улогу при утврђивању чињеничног стања, а остаје му одговорност за пресуду, судије могу запасти у моралну дилему.¹⁸ У сваком случају судије би требало да имају на уму да “чињенично стање у кривичном поступку се односи на један јавноправни захтев и оно мора бити утврђено онако какво је стварно, а не онако како би странке, макар и споразумно желеле”¹⁹. Напоменимо и то да судије поступају у складу са начелом слободне оцене доказа и начелом слободног судијског уверења. Стога, судије имају простора да оцене које чињенице могу бити доказане пресудом по основу споразума о признању кривичног дела. Судије притом имају задатак да воде рачуна о начелу правичног вођења кривичног поступка, и о томе да недовољно прецизне законске одредбе не буду изигране, а поједини институти обесмислени, и сnose одговорност за пресуду.

¹⁷ Elizabeta Ivičević Karas, “Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 57, br. 4-5, Pravni fakultet Sveučilištva u Zagrebu, Zagreb, 2007, str. 780.

¹⁸ Момчило Грубач, “Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године”, *Правни записи* бр. 2, Правни факултет Универзитета Унион, Београд, 2011, стр. 474.

¹⁹ Тихомир Васиљевић, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Савремена администрације, Београд, 1981, стр. 294.

С обзиром на различите и то опречне улоге које имају у поступку, не чуди чињеница што актери кривичног поступка заузимају различите ставове по питању коришћења пресуде по основу споразума о признању кривичног дела као доказа у другом кривичном поступку. Свака страна тежи да у оквиру овлашћења која поседује, те простора за тумачење које дају понекад недовољно прецизне законске одредбе, оствари своје интересе. Другим речима, тужиоцу је у интересу да користи сва доказна средства која су му на располагању како би доказао одређену чињеницу, док окривљеном у конкретном случају није у интересу екстензивно тумачење које може довести до изигравања законских одредби. Са друге стране, суд се налази у незавидној ситуацији. Због могућности улагања жалбе, сваком судији је у интересу да правилно и потпуно утврди чињенично стање како би му “опстала” пресуда, а поред тога сваки судија сноси моралну одговорност за последице своје одлуке.

6. ЗАКЉУЧАК

На основу резултата спроведене анкете, као и на основу анализе одређених пресуда, односно судске праксе, долази се до закључка да међу актерима кривичног поступка не постоји сагласност у погледу могућности коришћења и доказног значаја пресуде на основу споразума о признању кривичног дела у кривичном поступку против других окривљених. Браниоци сматрају да законске одредбе не пружају могућност коришћења пресуде по основу споразума о признању кривичног дела као доказа. Као главни разлог за овај став истичу да уколико се нека чињеница доказује наведеном пресудом, а уз то се одбија предлог одбране да на главном претресу испита лице које је закључило споразум, онда фактички окривљени нема могућност да расправља о таквој чињеници. На тај начин долази до кршења начела контрадикторности, једнакости оружја а окривљени се ставља у знатно отежавајући положај. Сматрају да се таквом праксом крши претпоставка невиности и повређује право на правичан поступак јер уколико се одређена чињеница преузме из наведене пресуде, ствара се оборива претпоставка о таквој чињеници која иде на терет окривљеном.

Са друге стране, јавни тужиоци теже да коришћењем наведене пресуде надоместе недостатак других доказа и овом пресудом докажу одређене чињенице. Разлике у ставовима тужилаца своде се на круг чињеница које могу бити доказане пресудом донетом по основу споразума о признању кривичног дела. Тужиоци углавном сматрају да праксом коришћења пресуде по основу споразума као доказа у кривичном поступку против другог окривљеног не долази до повреде неких права окривљеног или до одступања од неких кривичнопроцесних начела. Поред тога, тужиоци готово једногласно заузимају став да лице које је закључило споразум о признању кривичног дела не треба испитивати као сведока у кривичном поступку против другог окривљеног.

На крају, судска пракса није усаглашена, при чему претеже став да се наведена пресуда може користити као доказ, али је споран круг чињеница које се са њом могу доказати. Из пресуде ВКС-а не произлази никакво ограничење у погледу круга чињеница које могу бити доказане наведеном пресудом по основу споразума, док из поменуте пресуде Апелационог суда у Београду такво ограничење ипак постоји. Када је у питању могућност да се лице које је склопило споразум о признању кривичног дела доведе на главни претрес у другом кривичном поступку, где се пресуда по основу споразума изводи као доказ, и испита у својству сведока, судска пракса је усаглашена да то није правилно, а такав став заузео је и Врховни касациони суд.

Гледајући ствари, свако из свога угла, не чуди чињеница да актери кривичног поступка не заузимају јединствен став о могућности коришћења пресуде по основу споразума као доказа у кривичном поступку против другог окривљеног. Браниоци ће се увек борити за интересе својих клијената. Јавни тужиоци као државни органи са широким овлашћењима, користе чињеницу да законодавац не може унапред да предвиди све могуће процесне ситуације и стриктно их уреди, те налазе начин да надоместе недостатак доказа у погледу постојања одређене чињенице. На крају, с обзиром на неутралну и непристрасну позицију судова, њихови ставови изражавају мишљења која су негде на средини између ставова бранилаца и тужилаца. Мада већином дозвољавају да се пресуда по основу споразума о признању кривичног дела

користи као доказ у другом кривичном поступку, неки од судија се ограничавају у погледу чињеница које се на тај начин могу доказати.

ЛИТЕРАТУРА

Бајовић Вања, “Положај и овлашћења тужиоца у САД-у”, *Бранич* бр. 1, Адвокатска комора Србије, Београд, 2009, стр. 131-146.

Бајовић Вања, “Положај суда и тужилаштва у новоусвојеном расправном моделу кривичног поступка”, у зборнику: *Реформа кривичног права* (приредио: Илић Горан), Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Копаоник, 2014, стр. 145-163.

Бајовић Вања, „Правна природа и правно дејство споразума о признању кривичног дела“, *Правни живот*, Удружење правника Србије, Београд, бр. 9/2015, том I, стр.671-685.

Васиљевић Тихомир, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Савремена администрације, Београд, 1981.

Грубач Момчило, “Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године”, *Правни записи* бр. 2, Правни факултет Универзитета Унион, Београд, 2011, стр. 467-514.

Делибашић Вељко, *Споразуми јавног тужиоца и окривљеног*, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, Нови Сад, 2015.

Илић Горан, Мајић Миодраг, Бељански Слободан, Трешњев Александар, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд, 2018.

Тинтор Југослав, „Одбрана као страна у поступку у тужилачкој истрази (анализа новог ЗКП Србије)”, у зборнику: *Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени* (приредили: Јовановић Иван и Петровић-Јовановић Ана), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2014, стр. 243-262.

Шкулић Милан, „Докази и доказни поступак на главном претрес“, у зборнику: *Главни претрес и суђење у разумном року – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени* (приредили: Бејатовић Станко, Јовановић Иван), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2015, стр. 193-217.

Шкулић Милан, *Кривично процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018.

Шкулић Милан, Илић Горан, *Нови Законик о кривичном поступку Србије: Реформа у стилу „један корак напред – два корака назад“*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2012.

Alschuler Albert, “Plea Bargaining and Its History”, *Columbia Law Review* vol. 79, n° 1, 1979, str. 1-43.

Delibašić Veljko, „Plea Agreement“, у зборнику: *International Scientific Conference “Archibald Reiss Days” Thematic Conference Proceedings Of International Significance* vol. III (priredila Kolarić Dragana), Kriminalističko-policijska akademija, Београд, 2014, str. 263-278.

Ivičević Karas Elizabeta, “Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 57, br. 4-5, Pravni fakultet Sveučilištva u Zagrebu, Zagreb, 2007, str. 761-788.

John Jackson, “Two Methods of Proof in Criminal Procedure”, *The Modern Law Review* vol. 51, n°

Natalija Živković

ATTITUDES OF PARTICIPANTS OF CRIMINAL
PROCEEDINGS ON LEGAL EFFECTS OF
PLEA AGREEMENT

- Resume -

A tendency has been observed in the practice of our courts to use a judgment based on a Plea Agreement as evidence in criminal proceedings against other defendants. There is no consensus among the parties to the criminal proceedings as to the possibility of using a said judgment for the said purpose. The author conducted a survey among prosecutors, defense attorneys and judges to examine their views on the issue.

Based on the results of the conducted survey, as well as on the basis of the analysis of certain judgments and case law, it is concluded that defense attorneys believe that the legal provisions do not provide the opportunity to use a judgment based on a Plea Agreement as evidence. The main reason for this view is that if a fact is proved by the judgment based on a Plea Agreement, and the defense proposal to examine the person who concluded the Plea Agreement at the main trial is rejected, then the defendant has no opportunity to discuss such a fact. In this way, the principle of contradiction, equality of arms is violated and the defendant is placed in a significantly aggravated position.

On the other hand, public prosecutors seek to make up for the lack of other evidence by using the said judgment and prove certain facts with this judgment. Differences in prosecutors' attitudes are reduced to a circle of facts that can be proved by a judgment reached on the basis of a Plea Agreement. Prosecutors generally consider that the practice of using a judgment based on a Plea Agreement as evidence in criminal proceedings against another defendant does not violate some of the defendant's rights or depart from some of the principles of criminal procedure. In the end, the views of the judges are not consistent, overriding the view that the said judgment can be used as evidence, but it is a contentious circle of facts that can be proved with it.

Keywords: plea agreement, judgment, probative significance, court practice, survey.

* Овај рад је примљен 24. децембра 2019. године, а прихваћен на састанку Редакције 12. фебруара 2020. године.